

POSTANOWIENIE

Dnia 5 maja 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski

w sprawie z wniosku A. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w W.
z udziałem A. M.
o podleganie ubezpieczeniom społecznym,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 5 maja 2021 r.,
skargi kasacyjnej zainteresowanej A. M. od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 23 listopada 2018 r., sygn. akt III AUa (...),

- I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- II. przyznaje adwokat K. W. od Skarbu Państwa - Sądowi
Apelacyjnego w (...) tytułem wynagrodzenia za reprezentowanie
odwołującego się (A. M.) w postępowaniu kasacyjnym z urzędu
120 zł (sto dwadzieścia) podwyższone o stawkę podatku od
towarów i usług.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2018 r. Sąd Apelacyjny w (...) na skutek apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, [...] Oddziału w W. od wyroku Sądu Okręgowego w W. z dnia 15 listopada 2016 r. zmienił zaskarżony wyrok w ten sposób, że oddalił odwołanie A. S. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, [...] Oddziału w W. z dnia 12 stycznia 2016 r., stwierdzającej, że A.M. jako

pracownik u płatnika składek A. A. S. nie podlega obowiązkowo ubezpieczeniom: emerytalnemu, rentowym chorobowemu i wypadkowemu od 1 lipca 2015 r.

Sąd odwoławczy podzielił stanowisko organu rentowego, że w niniejszej sprawie zaszły warunki wynikające z art. 83 § 1 k.c. świadczące o pozorności umowy o pracę, do których należą: złożenie oświadczenia woli tylko dla pozoru, złożenie oświadczenia woli drugiej stronie oraz zgoda adresata na dokonanie czynności prawnej dla pozoru. Zdaniem Sądu drugiej instancji, ocena dowodów z zeznań świadka i wyjaśnień stron w zestawieniu z pozostałym materiałem dowodowym zgromadzonym w sprawie nie dawała podstaw do tego, by uznać, że A. M. świadczyła na rzecz płatnika pracę w sposób stały i zorganizowany i że wykonywała obowiązki, o których mowa w treści odwołania. Sąd Apelacyjny zwrócił również uwagę na okoliczność, że w realiach funkcjonowania firmy płatnika, nie było rzeczywistej potrzeby, by zatrudnić A. M. na umowę o pracę w wymiarze całego etatu. Podkreślił, że pomimo nieobecności zainteresowanej związanej ze zwolnieniami lekarskimi i urodzeniem dziecka, płatnik nie zatrudnił na jej miejsce innej osoby, co pozwala na wniosek, że istotnie nie było potrzeby zatrudniania pracownika w pełnym wymiarze czasu pracy na stanowisku projektanta-krawcowej.

Skargę kasacyjną oparto na naruszeniu przez Sąd Apelacyjny w (...) przepisów postępowania, mającym istotny wpływ na wynik sprawy: art. 373 k.p.c. w zw. z art. 370 k.p.c. w zw. z art. 368 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z art. 89 § 1 k.p.c. przez ich błędne niezastosowanie w sytuacji, gdy Sąd Apelacyjny, zobowiązany był dostrzec braki formalne apelacji i wezwać pełnomocnika procesowego organu rentowego do ich uzupełnienia poprzez wykazanie prawidłowego umocowania, zgodnie z obowiązkiem, wynikającym z art. 89 § 1 k.p.c. w zw. z art. 477¹¹ § 1 k.p.c. w zw. z art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c. Niezastosowanie procedury naprawczej doprowadziło do nieważności całości postępowania przed sądem drugiej instancji, określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c.

Skarżąca wniosła o przyjęcie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na to, że w sprawie zachodzi nieważność postępowania, której przyczyną jest nienależyte umocowanie pełnomocnika organu rentowego, skutkujące zaistnieniem hipotezy, określonej w art. 379 pkt 2 k.p.c. W pełnomocnictwie nr (...)/2016 z dnia 5 grudnia 2016 roku, udzielająca

pełnomocnictwa radcy prawnemu E. G. Dyrektor [...] Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. G.S. wskazuje, że działa na podstawie pełnomocnictwa udzielonego jej przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz upoważnia radcę prawnego m.in. „do reprezentowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w postępowaniu przed sądami powszechnymi oraz Sądem Najwyższym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (...) i innych sprawach związanych z działalnością Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”. Pełnomocnictwo od Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na które powołuje się udzielająca dalszego pełnomocnictwa Dyrektor [...] Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W., nie zostało dołączone do akt sprawy. Skarżąca wskazała, że oczywiste wydaje się, że pełnomocnictwo do działania w imieniu [...] Oddziału Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w W. nie musiało pochodzić od Prezesa Zakładu, gdyż dyrektor oddziału pozwanego może udzielić pełnomocnictwa procesowego do zastępowania oddziału w postępowaniu sądowych w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych. W niniejszej sprawie jednak, poza kwestią niekompletności dokumentów w zakresie ciągu pełnomocnictw, mamy do czynienia z wadliwością dokumentu przedłożonego do akt sprawy. W pełnomocnictwie z dnia 5 grudnia 2016 r. wskazano bowiem na upoważnienie „do reprezentowania Zakładu Ubezpieczeń Społecznych”, w sytuacji, gdy nie Zakład Ubezpieczeń Społecznych, lecz jego [...] Oddział w W. jest stroną postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Brak jest podstaw uzasadniających przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W myśl art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest jednolite odnośnie do możliwości powoływania się na nieważność postępowania z powodu braku należytego umocowania pełnomocnika strony przeciwnej. Z jednej strony wskazuje się, że przewidziany w art. 379 pkt 2 k.p.c. wymóg należytego umocowania pełnomocnika procesowego pod rygorem nieważności postępowania ustanowiony został w interesie tej strony, która z pełnomocnika tego korzysta. Tylko ta strona może powołać się na nieważność postępowania z powodu nieprawidłowego udzielenia pełnomocnictwa, oraz tylko na korzyść tej strony przyczyna nieważności postępowania z powodu nienależytego umocowania jej pełnomocnika podlega rozważeniu z urzędu przez sąd drugiej instancji (wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 2011 r., IV CSK 263/10, LEX nr 785887; z dnia 1 czerwca 2011 r., II CNP 78/10, LEX nr 1314381; z dnia 13 maja 2011 r., V CSK 361/10, LEX nr 1001340; z dnia 14 listopada 2017 r., II PK 314/16, LEX nr 2428780). W judykaturze Sądu Najwyższego wyrażane jest również stanowisko odmienne, w myśl którego skoro Sąd ten jest zobowiązany do rozważenia z urzędu w ramach granic zaskarżenia nieważności postępowania zachodzącej przed sądem drugiej instancji, przeto skarżący może powoływać się na taką nieważność niezależnie od tego, czy dotyczy ona jego, czy też strony przeciwnej (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 27 lutego 1997 r., III CKN 6/97, LEX nr 78446; z dnia 9 grudnia 2011 r., II UZP 7/11, LEX nr 1106740; wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 lutego 2004 r., IV CK 269/02, LEX nr 151640; z dnia 15 czerwca 2005 r., II PK 274/04, OSNP 2006 nr 3-4, poz. 41; z dnia 23 marca 2006 r., IV CSK 115/05, LEX nr 182902; z dnia 11 grudnia 2006 r., I PK 124/06, OSNP 2008 nr 3-4, poz. 27; z dnia 18 sierpnia 2009 r., I PK 51/09, OSNP 2011 nr 7-8, poz. 100; z dnia 6 kwietnia 2011 r., II UK 316/10, LEX nr 787086; z dnia 3 sierpnia 2011 r., I UK 16/11, LEX nr 1084698).

W rozpoznawanej sprawie wskazana przez skarżącą podstawa przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania jest nieuzasadniona bez względu na przyjętą koncepcję nieważności postępowania z powodu braku należytego umocowania pełnomocnika. Zgodnie z art. 83 ust. 1, ust. 2 i ust. 5 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych decyzje w zakresie indywidualnych spraw wydaje Zakład, a od decyzji Zakładu przysługuje odwołanie do właściwego sądu według zasad określonych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego. Odwołanie wnosi się

na piśmie do jednostki organizacyjnej Zakładu, która wydała decyzję, lub do protokołu sporządzonego przez tę jednostkę. Z analizy treści przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz statutu, regulujących ustrój, zadania i kompetencje Zakładu wynika, że Zakład jest jednostką organizacyjną (osobą prawną), która jako całość jest organem administracji publicznej (art. 66 ust. 4 ustawy). Zgodnie z art. 268a k.p.a. organ administracji publicznej może w formie pisemnej upoważniać pracowników kierowanej jednostki organizacyjnej do załatwiania spraw w jego imieniu w ustalonym zakresie, a w szczególności do wydawania decyzji administracyjnych, postanowień i zaświadczeń. W roli samodzielnych organów administracyjnych nie występują więc jej wewnętrzne organy, ani terenowe jednostki organizacyjne, mające kompetencje do działania w jego imieniu. Zakład wykonuje swoje podstawowe zadania z zakresu ubezpieczeń społecznych za pośrednictwem terenowych jednostek organizacyjnych. W ramach prowadzonej działalności posługuje się środkami prawnymi właściwymi organom administracji publicznej, a więc przede wszystkim wydaje decyzje administracyjne (wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego: z dnia 24 maja 2007 r., II GSK 16/07, LEX nr 351057; z dnia 22 marca 2007 r., II GSK 359/06, LEX nr 321271).

Wyjaśniając natomiast procesową pozycję Zakładu i jego jednostek organizacyjnych Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 13 września 2011 r., I UK 78/11 (LEX nr 1084699) wskazał, że w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych zdolność sądową i procesową mają, zgodnie z art. 460 § 1 *in fine* k.p.c., organy rentowe, przez które rozumie się, między innymi, jednostki organizacyjne Zakładu określone w przepisach o systemie ubezpieczeń społecznych, właściwe do wydawania decyzji w sprawach świadczeń (art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c.). Jednostkami tymi są terenowe jednostki organizacyjne Zakładu stanowiące jego oddziały. Zdolność procesowa organu rentowego ma swoje oparcie bezpośrednio w ustawie, a nie w pełnomocnictwie udzielonym przez Prezesa Zakładu, a posiadanie przez organ rentowy zdolności procesowej oznacza zdolność do dokonywania przez jednostkę organizacyjną będącą takim organem wszystkich czynności procesowych (por. między innymi wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 stycznia 2008 r., I UK 172/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 51 oraz z dnia 16 czerwca 2009 r., I UK 24/09, LEX nr 518067). Dyrektor Oddziału ZUS działa jako osoba uprawniona do działania

w imieniu organu rentowego (art. 460 § 1 k.p.c., art. 476 § 4 pkt 1 k.p.c. w związku z art. 67 § 1 k.p.c. i § 8 ust. 1 i ust. 2 statutu w związku z art. 67 ust. 1 pkt 2 i art. 74 ust. 5 ustawy systemowej). Nie jest wówczas konieczne pełnomocnictwo procesowe od Prezesa ZUS, gdyż dyrektor oddziału pozwanego może udzielić pełnomocnictwa procesowego do zastępstwa oddziału w postępowaniu sądowym w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (wyrok Sądu Najwyższego z 8 stycznia 2008 r., I UK 172/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 51).

Niezasadne w argumentacji wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca odwołuje się do wyroku Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2011 r., w sprawie II UK 316/10, gdyż wówczas nieważność postępowania stwierdzono z innej przyczyny. Decydował brak podpisu mocodawcy na pełnomocnictwie złożonym w sprawie, którego nie mogła zastąpić fotokopia. Ponadto rozstrzygnięcie to nie do końca jest akceptowane w kolejnych orzeczeniach, gdyż wymaga się rozróżnienia nienależytego umocowania pełnomocnika od nienależytego wykazania tego umocowania. Nie ma nieważności postępowania, gdy dana osoba może być pełnomocnikiem procesowym i gdy działa na podstawie umocowania udzielonego przez mocodawcę. Inną rzeczą jest forma pełnomocnictwa, jednak wadliwości w tym zakresie podlegają uzupełnieniu (sanacji) i nie prowadzą do nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 2 k.p.c., na co wyraźnie zwraca uwagę orzecznictwo (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z 10 października 2013 r., II UK 104/13, LEX 1380937; z 2 października 2013 r., II UK 37/13, LEX nr 1386036; z 28 maja 2013 r., I UK 3/13, LEX nr 1360191; z 13 września 2011 r., I UK 78/11, LEX nr 1084699).

W orzecznictwie wskazuje się, że pełnomocnictwo procesowe ocenia się według jego treści (art. 91 i 92 k.p.c. w związku z art. 65 k.c.; por. postanowienie Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2006 r., II UZ 78/05, OSNP 2007 nr 7-8, poz. 117), stąd nieważnego umocowania nie można opierać na twierdzeniu, że pełnomocnictwo zawierało oświadczenie do działania w imieniu ZUS, a nie do działania w imieniu oddziału ZUS. Wszak pełnomocnictwo wskazuje na [...] Oddział ZUS w W. i podpisał je dyrektor tego oddziału (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2014 r., II UK 58/14, LEX nr 2604761). Zauważyć należy ponadto, że Zakład w postępowaniu odwoławczym działa poprzez swoje oddziały, jako

jednostki organizacyjne, jednakże działania te odnoszą skutek bezpośrednio wobec Zakładu, a nie tylko wobec oddziału. Inaczej rzecz ujmując rozstrzygnięcie konkretnej sprawy między ubezpieczonym a oddziałem Zakładu wywołuje wszelkie konsekwencje materialno-procesowe także wobec Zakładu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 marca 2012 r., I UZ 51/11, LEX nr 1215140).

Sumą przedstawionych rozważań jest konkluzja o nie wystąpieniu przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c. Analiza akt i środka zaskarżenia nie upoważnia również do twierdzenia, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie, czy też skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

O kosztach pomocy prawnej udzielonej z urzędu rozstrzygnięto na podstawie § 15 ust. 2 w związku z § 16 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 18).